

Sử dụng phương pháp tình huống để nâng cao hiệu quả dạy học Học phần Giáo dục học đại cương cho sinh viên Trường Cao đẳng Sư phạm Hòa Bình

Trần Thị Hương Dung*

*ThS.Trường Cao đẳng Sư phạm Hòa Bình

Received: 10/1/2023; Accepted: 13/1/2023; Published: 17/1/2023

Abstract: Case teaching is an interesting and highly practical teaching method. The use of the case method in teaching the general education module at Hoa Binh Pedagogical College is still limited and not really effective. The article has outlined the basics of the concept of the case method, the requirements when compiling the case as well as the process of using the teaching case and applying it to the general education module to improve the learning process. effective teaching of this subject.

Keywords: Situation, general education

1. Đặt vấn đề

Đổi mới phương pháp (PP) dạy học là vấn đề luôn được quan tâm để nâng cao chất lượng giáo dục. Đưa tình huống vào trong dạy học là một trong những PP tích cực góp phần đáp ứng những yêu cầu đổi mới PP dạy học hiện nay. Giáo dục học đại cương là môn học góp phần đào tạo kỹ năng, nghiệp vụ nghề dạy học và giáo dục trong các trường sư phạm. Sử dụng tình huống trong dạy học Học phần Giáo dục học đại cương là một trong những biện pháp cần thiết giúp sinh viên (SV) tăng hứng thú đối với môn học, làm tăng giá trị thực tiễn của môn học, phát huy được tính chủ động, sáng tạo trong tư duy, từ đó có thể nâng cao được kết quả học tập môn học cũng như hình thành các KN nghề nghiệp cho SV.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp dạy học tình huống

TH dạy học là tình huống mà GV đưa nội dung cần truyền thụ vào trong sự kiện tình huống và cấu trúc sự kiện phù hợp với logic bài học, để đạt được mục tiêu bài học.

PP dạy học tình huống (gọi tắt là phương pháp tình huống): “Phương pháp tình huống là PP dạy học nhằm giới thiệu cho SV một tình huống cụ thể có thực hoặc có tính chất hư cấu đòi hỏi phải giải quyết như một bài toán hoặc một vấn đề. Các giải pháp TH đó được người học và tập thể người học nêu lên căn cứ vào những nguyên tắc nhất định được thảo ra và người ta cố gắng đưa ra một giải pháp kết hợp được tất cả các ý kiến đó”

Như vậy, PP dạy học TH nghĩa là đưa người học vào TH có vấn đề để kích thích tư duy thông qua việc

giải quyết TH đó.

2.2. Quy trình sử dụng TH trong dạy học học phần Giáo dục học đại cương

Thông qua quan sát, dự giờ các tiết học học phần Giáo dục học đại cương tại Trường CĐSPHB và qua việc trò chuyện với GV, SV về việc sử dụng tình huống trong dạy học. Tác giả thấy rằng việc sử dụng TH trong dạy học học phần Giáo dục học đại cương đã phần nào được áp dụng, tuy nhiên chưa thường xuyên và chưa thực sự hiệu quả. GV vẫn chủ yếu sử dụng PP thuyết trình và vấn đáp. Do thời gian hạn chế và PP này chưa được GV thực sự quan tâm soạn thảo những tình huống có tính thực tiễn và tính giáo dục cao. SV chủ yếu chỉ tham gia giải quyết một vài TH giáo dục do GV đưa ra bởi thể tác dụng của PP này đối với việc hình thành KN giải quyết các tình huống thực tiễn giáo dục cho SV còn nhiều hạn chế.

Vận dụng các vấn đề lí luận đã nêu ở trên và qua thực tiễn sử dụng PP tình huống trong dạy học học phần GDHĐC, tác giả thấy rằng sử dụng TH trong dạy học Giáo dục học đại cương có thể diễn ra theo quy trình sau:

*Quy trình sử dụng tình huống trong dạy học học phần giáo dục học đại cương:

Bước 1: Tiếp cận tình huống: GV đưa ra TH và nêu nhiệm vụ học tập cho người học. GV khéo léo đưa SV vào TH có vấn đề, từ đó SV nhận thức được TH, xuất hiện những mâu thuẫn trong nhận thức và có nhu cầu giải quyết.

Bước 2: Thu thập thông tin: SV xác định nhiệm vụ học tập, lập kế hoạch và định hướng cho hoạt động của mình dưới sự hướng dẫn của GV. Ở bước này

GV cần dẫn dắt, giúp đỡ để SV tự xác định nội dung kiến thức cần vận dụng, nhớ lại quy trình giải quyết tình huống, thiết lập những giả thuyết, định mức thời gian, liên tưởng đến kiến thức có liên quan...

Bước 3: Nghiên cứu tình huống: Tổ chức cho SV thực hiện kế hoạch đã vạch ra. Lúc này, SV tiến hành phân tích TH, huy động vốn kinh nghiệm vận dụng vào giải quyết TH.

Bước 4: Ra quyết định: Tổ chức cho người học trình bày kết quả của mình thông qua việc đưa những phương án giải quyết.

Bước 5: Đánh giá kết quả: Giúp SV tự đối chiếu và đánh giá kết quả đã đạt được với mục tiêu, nhiệm vụ đã đề ra, từ đó rút ra bài học kinh nghiệm cho mình về việc nắm tri thức, KN giải quyết tình huống.

Bước 6: Tổng kết: GV tổng kết đánh giá quá trình giải quyết TH, giúp người học hình thành được KN chung, khái quát được kiến thức của bài học.

2.3. Vận dụng quy trình sử dụng TH trong dạy học học phần Giáo dục học đại cương

Việc sử dụng TH trong dạy học học phần Giáo dục học đại cương có thể dưới nhiều hình thức khác nhau, điều đó phụ thuộc vào mục tiêu, nội dung, nhiệm vụ của bài học. Để thực hiện PP dạy học TH có hiệu quả, cần có các điều kiện sau:

- Người học đã được chuẩn bị trước về kiến thức, đã được học hay tự học về nội dung cơ bản của TH nghiên cứu và cách ra quyết định khi nghiên cứu TH.

- GV hướng dẫn sử dụng nghiên cứu tình huống phải nắm vững kiến thức cơ bản chung về nội dung của nghiên cứu tình huống, tốt nhất là đã gặp và giải quyết tốt tình huống được nêu để đảm bảo tình huống đó có đầy đủ các dữ kiện và giống như trong thực tế đã có (tình huống phải sát với thực tế).

- Dữ kiện phải đủ thông tin (không thừa, không thiếu, không «bẫy» người học). TH phải được viết, in, phát cho từng người (hoặc chiếu toàn bộ lên màn hình) để người học có thể tự học, có điều kiện suy nghĩ, nghiên cứu, cân nhắc khi ra quyết định; không thể yêu cầu người học chỉ nghe đọc thoáng qua mà ra ngay quyết định.

- Nghiên cứu TH có thể do mỗi người học nghiên cứu ra quyết định, hoặc tiến hành thảo luận nhóm để lựa chọn hay đề ra quyết định.

Sau đây là minh họa một số TH sử dụng trong dạy học chương II: Giáo dục và sự phát triển nhân cách học phần Giáo dục học đại cương:

Tình huống 1: Hai SV đều dựa vào hai câu tục ngữ, ca dao để biện minh cho quan điểm của mình về môi trường. Một SV khẳng định, con người chịu

ảnh hưởng quyết định của môi trường vì “gần mực thì đen, gần đèn thì rạng”. Một SV khác lại cho rằng, môi trường chẳng có tác dụng gì hết, một khi con người “Gần bùn mà chẳng hôi tanh mùi bùn”.

Câu hỏi:

1. Bằng những hiểu biết về vai trò của các yếu tố đối với sự phát triển nhân cách, bạn có ý kiến như thế nào với hai SV này để làm sáng tỏ vấn đề trên?

2. Rút ra các kết luận sự phạm?

Mục tiêu sử dụng TH này là tổ chức điều khiển SV nắm tri thức mới của phần: Vai trò của môi trường với sự phát triển nhân cách với yêu cầu:

- SV nắm được vai trò của môi trường, của hoạt động cá nhân đối với sự phát triển nhân cách qua việc nhận biết được vai trò của các yếu tố trong tình huống trên.

- Kích thích được tư duy độc lập của SV.

- Hình thành được KN giải quyết tình huống và liên hệ với công tác giảng dạy cũng như cuộc sống sau này.

Vận dụng quy trình sử dụng tình huống trong dạy học như sau:

Bước 1: GV giới thiệu TH, đưa ra yêu cầu, nhiệm vụ cho SV (đã thể hiện ở câu hỏi TH)

Bước 2: Tổ chức cho SV giải quyết TH bằng cách: đọc tài liệu và huy động các kiến thức đã học liên quan đến TH (Bài: Vai trò của các yếu tố đối với sự phát triển nhân cách)

Bước 3: SV vận dụng kiến thức đã học xác định các yếu tố nào ảnh hưởng đến sự phát triển nhân cách trong TH trên.

Bước 4: SV trả lời câu hỏi tình huống: TH trên thể hiện vai trò của yếu tố nào, từ đó rút ra bài học sự phạm cho bản thân.

Bước 5: SV nhận xét, đánh giá câu trả lời.

Bước 6: GV tổng kết đánh giá theo mục tiêu bài học đề ra.

Tình huống 2: Chuyện kể rằng, lần thứ nhất, mẹ con Mạnh Tử sống gần bãi tha ma. Hàng ngày, Mạnh Tử vẫn thường ra đây nô đùa, Mạnh Tử thường diễn lại những cảnh ông nhìn thấy ở bãi tha ma. Mạnh Mẫu nhận thấy đây không phải là chỗ ở tốt cho con trai mình, bà liền chuyển nhà sang một khu phố mua bán sầm uất nhưng tình hình không khả quan cho lắm. Mạnh Tử học cách cân, đong, đo, đếm của những kẻ mua bán, hay khoe khoang đồ của mình. Lần này, Mạnh Mẫu chuyển nhà đến gần một ngôi trường, Mạnh Tử sống gần đây nên học những khuôn mẫu lễ giáo, học hành chăm chỉ, lúc bấy giờ Mạnh

Mẫu mới thở phào: “Đây mới là chỗ ở của con ta”.

Câu hỏi:

1. Bạn có ý kiến gì về việc mẹ Mạnh Tử ba lần chuyển chỗ ở cho con ?

2. Câu chuyện trên thể hiện vai trò của yếu tố nào đối với sự hình thành và phát triển nhân cách? Hãy chỉ ra vai trò của yếu tố đó đối với sự hình thành và phát triển nhân cách con người.

3. Vận dụng kiến thức đó trong cuộc sống như thế nào?

Mục đích của việc sử dụng TH trên là để tổ chức điều khiển SV nắm tri thức mới của phần: Những yếu tố ảnh hưởng đến sự phát triển nhân cách, với yêu cầu:

- SV nắm vững được vai trò của yếu tố môi trường đối với sự phát triển nhân cách.

- Kích thích được tư duy độc lập, sáng tạo của SV

- Hình thành được KN giải quyết tình huống cụ thể và liên hệ với thực tiễn giảng dạy sau này.

Vận dụng quy trình sử dụng TH trong dạy học như sau:

Bước 1: GV đưa ra tình huống cùng với yêu cầu, nhiệm vụ cho SV thể hiện ở các câu hỏi. Lúc này SV sẽ xuất hiện mâu thuẫn giữa sự kiện khoa học mà tình huống đưa ra với những kiến thức đã có.

Bước 2: GV định hướng cho SV bằng cách huy động các kiến thức giáo dục đã được nghiên cứu.

Bước 3: SV vận dụng kiến thức giáo dục đã học để phân tích tình huống: Mạnh Tử ba lần chuyển nhà để cho con trai mình được sống, học tập trong ngôi trường và môi trường giáo dục tốt nhất.

Bước 4: SV trả lời câu hỏi của tình huống và liên hệ với thực tiễn dạy học làm cho SV hiểu bài sâu hơn, đồng thời hình thành được KN giải quyết vấn đề, phát huy được tính tích cực của SV.

Bước 5: SV tự nhận xét, đánh giá và rút ra bài học thực tiễn, liên hệ với việc hình thành và phát triển nhân cách...

Bước 6: GV tổng kết theo mục tiêu bài học.

Tình huống 3: Khi đọc câu trong Tam tự kinh “Nhân chi sơ, tính bản thiện; Tính tương cận, tập tương viễn” đã có những ý kiến khác nhau về quan điểm này. Ý kiến thứ nhất cho rằng quan điểm trên đúng. Ý kiến thứ hai cho rằng sai. Ý kiến thứ ba lại nói vừa đúng, vừa sai.

Câu hỏi:

1. Ý kiến của bạn như thế nào về vấn đề này ?

2. Giải thích tại sao bạn lại có ý kiến như vậy ?

3. Rút ra các kết luận sư phạm?

Mục đích của việc sử dụng TH trên được sử dụng để củng cố kiến thức cho SV sau khi học xong chương: Vai trò của các yếu tố đối với sự phát triển nhân cách với yêu cầu:

- SV nắm vững được vai trò của các yếu tố đối với sự hình thành và phát triển nhân cách, đặc biệt là vai trò của di truyền, của hoạt động cá nhân thể hiện trong TH trên.

- Kích thích được tư duy độc lập, sáng tạo của SV

- Hình thành được kỹ năng giải quyết tình huống cụ thể và rút ra những kết luận sư phạm cần thiết trong công tác giáo dục HS.

Vận dụng quy trình sử dụng TH trong dạy học như sau:

Bước 1: GV đưa ra tình huống cùng với yêu cầu, nhiệm vụ cho SV thể hiện ở các câu hỏi. Lúc này SV sẽ xuất hiện mâu thuẫn giữa sự kiện mà tình huống đưa ra với những kiến thức đã có.

Bước 2: GV định hướng cho SV bằng cách huy động các kiến thức giáo dục đã được nghiên cứu.

Bước 3: SV vận dụng kiến thức giáo dục đã học để phân tích tình huống xem ý kiến trên đề cập đến vai trò của yếu tố nào đối với sự phát triển nhân cách.

Bước 4: SV trả lời câu hỏi của tình huống và liên hệ với thực tiễn dạy học làm cho SV hiểu bài sâu hơn, đồng thời hình thành được KN giải quyết vấn đề, phát huy được tính tích cực của SV

Bước 5: SV tự nhận xét, đánh giá và rút ra bài học thực tiễn, liên hệ với việc hình thành tư duy cho SV

Bước 6: GV tổng kết theo mục tiêu bài học.

3. Kết luận

Dạy học TH là một PP dạy học gây hứng thú và có tính thực tiễn cao. Việc sử dụng TH trong dạy học học phần Giáo dục học đại cương sẽ giúp SV có khả năng làm việc tập thể, làm việc nhóm, tự nghiên cứu, suy luận, tích cực chủ động hơn trong học tập. Với việc khái quát những vấn đề về khái niệm TH dạy học, những yêu cầu khi biên soạn TH cũng như quy trình sử dụng tình huống dạy học và vận dụng vào học phần Giáo dục học đại cương bằng những ví dụ cụ thể.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Ngọc Bảo (2008), *Lí luận dạy học ở trường trung học cơ sở*, NXBĐHSP Hà Nội

2. Nguyễn Thị Doan (1994), *Vận dụng phương pháp tình huống trong dạy học đại học*, NXBGD. Hà Nội